

A Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma pályázata
Konferenciák, rendezvények, szakmai tapasztalatcserék, műhelybeszélgetések
rendezésére a 3508/01241 altémában

Problémafelvetés és útkeresés

Diskurzus a levéltárügy akut kérdéseiről

szakmai beszámoló

A magyar levéltárügy az elmúlt huszonöt év során számos változást ért meg, amelyek alapvetően kihatottak az egész szakma, szakmai közösség jelenlegi munkamódozaira. A megújuló jogszabályi környezet és a társadalom által generált elvárások a levéltárak számára is jelzik, hogy a folyamatos közös gondolkodás, a levéltárügy akut kérdéseire történő válaszkeresés elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a 21. század követelményeinek meg tudjanak felelni.

A Magyar Levéltárosok Egyesülete évenként rendezi meg a levéltáros szakmai közösségnek szóló vándorgyűlését, ahol a hagyományok alapján létrehozott szekcionális keretek között zajlik a friss eredmények ismertetése. A vándorgyűlés azonban nem tud elegendő keretet biztosítani egy elmélyült, részleteiben kibontakozó, az egész szakmát érintő problémagóc feloldásának. Ad hoc jelleggel már korábban is rendeztek egyes intézmények szakmai kérdések köré csoportosított tematikus napokat, de ezek az események folytatás, összegzés nélkül maradtak.

Budapest Főváros Levéltára, látván azt, hogy a levéltárügyben számos olyan megválaszolandó kérdéskör található, amellyel foglalkozni kell, egy új tematikus sorozat keretében, műhelybeszélgetések formájában biztosított lehetőséget a szakmának, hogy az akut kérdésekről érdemi vitát folytasson.

A hat külön rendezvényből álló program, olyan kérdéseket vett górcső alá, amelyek egyfelől a klasszikus levéltári feladatokhoz kapcsolódnak, másrészt a társadalom által közvetített igényrendszerbe való pozicionálás lehetőségeit és meglévő, illetve új irányait gyűjtötték össze.

A hat témakör:

1. A levéltár-pedagógia nemzetközi irányvonalai és társadalmi beágyazottsága
2. Levéltár-pedagógia Magyarországon
3. A szocialista rendszer történetének kutatása – a korszak iratai feltárásának és értékelésének problémái
4. A magyarországi levéltárak nemzetközi kapcsolatai és lehetőségei
5. Kinek szolgálat és mit a levéltár?
6. Az iratértékelés speciális kérdései: a műszaki iratok vizsgálata

A felsorolt kérdéskörök reprezentatív módon fedik le azokat a fontosabb gócpontokat, amelyek szakmai tisztázása és megoldása kardinális jelentőséggel bír a levéltárügyben.

A rendezvények workshop, műhelybeszélgetés és kerekasztal-szimpózium formájában kerültek megrendezésre, az adott témának megfelelő módon.

A sorozatelemek szervezése, lebonyolítása egy programkoordinátor kezében futott össze, aki felügyelte az adott rendezvény kivitelezését.

A programkoordinátor elsődleges feladatáéént az volt kijelölve, hogy az általa vezetett kerekasztal-beszélgetéshez vitaanyagot készít, amelyben összefoglalást ad a kérdéskörrel kapcsolatos jelenlegi jogi háttérrel, szakmai véleményekről, tervezetekről, illetve ismerteti a saját álláspontját. Emellett megfogalmazza azon kérdéseket, amelyekre a konzultáció során a jelenlévő szakemberek közösen keresik a válaszokat.

A programkoordinátor feladatkörébe tartozott a hozzászólók felkérése, akik a vezető vitaanyag ismeretében egy referátumban fejtették ki saját elgondolásukat az adott témakörben.

Az egész napos kerekasztal-beszélgetés folyamán a programkoordinátoron, illetve a felkért hozzászólókon kívül minden résztvevő ismertethette álláspontját. A szűk szakmai közönség mellett a konzultációkon azokat a társadalmi csoportokat is vendégül láttuk, akiket érintenek ezek a kérdések.

Az öt kerekasztal típusú egyeztetés mellett levéltár-pedagógiai kérdésben workshopot szerveztünk, ahol lehetősége nyílt minden pedagógiai programmal rendelkező levéltárnak bemutatkozni a szakmai közönségen kívül annak a társadalmi csoportnak is, amely egyben a célközönsége ennek a tematikus napnak: a pedagógusoknak.

1. A levéltár-pedagógia nemzetközi irányvonalai és társadalmi beágyazottsága

Helyszín: Budapest Főváros Levéltára

Időpont: 2015. május 8.

Programkoordinátor: Fazekasné dr. Toma Katalin intézményi titkár, főosztályvezető-helyettes (Budapest Főváros Levéltára)

A levéltár-pedagógia nemzetközi megítélése, a társadalom felől érkező visszajelzések feldolgozása és felhasználása már több évtizedes múltra tekint vissza Nyugat-Európában. A Szolgáltató Levéltár definíciójában a középpontba a levéltárral kapcsolatba kerülő ember áll, akit a nyitott és innovatív közgyűjtemény minden téren ki kíván szolgálni. A levéltári nyitás korosztályos perspektívákat is előrevetít, amely következtében a lakosság egyre fiatalabb rétegeit kívánják és tudják megszólítani az intézmények. A nemzetközi tapasztalatok első kézből való megismerése elengedhetetlen ahhoz, hogy a magyarországi levéltár pedagógiai irányvonalat, irányvonalakat még jobban ki lehessen kristályosítani.

Dr. Julia Riedel, Köln Város Történelmi Levéltára munkatársa személyében egy olyan németországi szakembert, levéltárost láttunk vendégül, aki részt vett a németországi levéltár-pedagógia kialakításában és hatalmas szakmai tapasztalat birtokában, a saját élményein keresztül tudta bemutatni az irányzat németországi történetét.

2. Levéltár-pedagógia Magyarországon

Helyszín: Budapest Főváros Levéltára

Időpont: 2015. október 21.

Programkoordinátor: Rác Attila főosztályvezető (Budapest Főváros Levéltára)

A levéltárak társadalmi nyitásának egyik fontos pillére a levéltár-pedagógia. A hazai levéltárak a rokonintézmények (múzeumok) által már évtizedek óta képviselt múzeumpedagógiai irányelvek ismeretében és segítségével dolgozták ki a lokális levéltár-pedagógiai programjukat. Egységes alapvetések még nem születtek ezen a viszonylag új területen, ezért láttuk szükségesnek az eltérő módszerek ismertetését, összefogását, közös mederbe terelését. A workshop-jellegű lehetőséget biztosított minden résztvevő számára, hogy bemutassa az általa képviselt levéltár-pedagógiai módszereket, illetve tapasztalatot gyűjtsenek a más levéltárakban folyó munkáról.

A pedagógusok részvétele lehetőséget biztosított arra, hogy akár közös gondolkodás útján szülessenek meg azok az alapfogalmak, amely mindenki számára ugyanazt fogják jelenteni az országhatáron belül. A különböző európai modellek jól bizonyítják, hogy a levéltár-pedagógia lényeges eleme lehet a levéltárak társadalmi kapcsolatrendszerének.

Részletes program

1. foglalkozás

11.30-12.30

Gárdonyi-terem	III. emeleti oktató	V. emeleti tanácsterem
MNL Békés Megyei Levéltára Írás – forrás – történelem	Budapest Főváros Levéltára Irányított kutatás a Pál utcai fiúk c. regény segítségével	MNL Utazzunk II. József nyomában!

2. foglalkozás

12.30-13.30

Gárdonyi-terem	III. emeleti oktató	V. emeleti tanácsterem
MNL Győr-Moson-Sopron Megyei Soproni Levéltára Reformkori zsákbamaczka	MNL Veszprém Megyei Levéltára „Azt mondd meg nékem, hol lesz majd lakóhelyünk?” (Betelepítés és együttélés egy vegyes lakosságú bakonyi településen a 18. században)	MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltára 1776-ban íródott zsványszótár

3. foglalkozás

13.30-14.30

Gárdonyi-terem	III. emeleti oktató	V. emeleti tanácsterem
MNL Győr-Moson-Sopron Megyei Soproni Levéltára Reformkori zsákbamaczka	MNL Veszprém Megyei Levéltára „Azt mondd meg nékem, hol lesz majd lakóhelyünk?” (Betelepítés és együttélés egy vegyes lakosságú bakonyi településen a 18. században)	
MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára „A szelektív hulladékgyűjtéstől a papíröntésig”		

4. foglalkozás

14.30-15.30

Gárdonyi-terem	III. emeleti oktató	V. emeleti tanácsterem
MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára „A szelektív hulladékgyűjtéstől a	Budapest Főváros Levéltára Irányított kutatás a Pál utcai fiúk c. regény segítségével	MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltára 1776-ban íródott zsványszótár

papírontésig?		
---------------	--	--

5. foglalkozás

15.30-16.30

Gárdonyi-terem	III. emeleti oktató	V. emeleti tanácsterem
MNL Békés Megyei Levéltára Írás – forrás – történelem	Budapest Főváros Levéltára Irányított kutatás a Pál utcai fiúk c. regény segítségével	MNL Utazzunk II. József nyomában!

A workshopról készült kisfilmet ezen a linken lehet megtekinteni:
<https://www.youtube.com/watch?v=5a4S1rI-y1A>

3. A szocialista rendszer történetének kutatása – a korszak iratai feltárásának és értékelésének problémái

Helyszín: Budapest Főváros Levéltára

Időpont: 2015. december 1.

Programkoordinátor: Koltai Gábor főosztályvezető-helyettes (Budapest Főváros Levéltára)

A harmadik műhelybeszélgetés keretében azt a problémát kívántuk körüljárni, hogy a napjainkra átalakult – tudományos és nem tudományos – kutatói igényekre miként reagál, illetve a kutatók szerint miként kellene reagálnia a levéltáros szakmának. Egy ilyen összetett problémát természetesen nem lehet egyetlen beszélgetés során minden igényt kielégítően megtárgyalni, ezért jelen rendezvény keretében célzottan a II. világháború utáni, jórészt a szocialista rendszer időszakában keletkezett és már levéltárban őrzött iratok feldolgozása, annak prioritásai, illetve ezeknek a kutatói igények való találkozása, esetleges ütközése került terítékre.

Jelen műhelybeszélgetésen a szocialista korszak irataira vonatkozó konkrét levéltári rendezések, segédletkészítések, digitalizálási és adatbázis-készítési munkák, illetve a recens történeti kutatási témák számbavétele után többek között arra kerestük a választ, mennyire hangolhatóak össze a levéltári rendezési feladatok a kutatói érdeklődéssel? Mennyire kell a kurrens kutatási trendeket követnie a levéltáraknak? Mi alapján határozzák meg a levéltárak, milyen iratfeltáró munkákat prioritizálnak? Mennyiben irányíthatja feltárási-rendezési munkáival a jövőbeli kutatásokat a levéltár?

Részletes program:

10.00 – 10.40 Megnyitó és bevezető előadás

Dr. Kenyeres István Budapest Főváros Levéltára főigazgatójának köszöntője

Dr. Koltai Gábor (BFL): *A szocialista korszak történetének kutatási lehetőségei a fővárosi tanácsi és pártiratokban*

10.40 – 11.00 Dr. Czetz Balázs (MNL FML): *A tanácsi és pártiratok forrásértéke, feltárásuk és kutathatóvá tételük problematikája a közlevéltárakban, különös tekintettel az MNL Fejér Megyei Levéltárára*

11.00 – 11.20 Dr. Horváth Sándor (MTA BTK TTI): *Az archívum mint alfa és omega: mi lehet archívum?*

11.50 – 12.20 Felkért hozzászólók:

Dr. Szabó Csaba (MNL OL)

Dr. Cseh Gergő Bendegúz (ÁBTL)

Dr. Apor Péter (MTA BTK TTI)

12.20-14.00 Vita

4. A magyarországi levéltárak nemzetközi kapcsolatai és lehetőségei

Helyszín: Budapest Főváros Levéltára

Időpont: 2016. március 8.

Programkoordinátor: Fazekasné dr. Toma Katalin főosztályvezető-helyettes, intézményi titkár (Budapest Főváros Levéltára)

A magyarországi levéltárak kapcsolatrendszere mind belföldön, mind külföldön hatalmas átalakuláson ment keresztül. A magyar levéltárügy részvétele a nemzetközi vérkeringésben elkerülhetetlen és szükségszerű. Ezt a tényt már korábban is felismerték, a különböző tanulmány- és kutatóutak jó alkalmat biztosítottak a tapasztalatszerzéshez. Az NKA több pályázat támogatásával is hozzájárult a levéltári szakemberek külföldi tapasztalatgyűjtéséhez, ezek az anyagok konferenciákon és kötetekben kerültek publikálásra.

Ezen kerekasztal a 21. század által generált kihívástömegre kíván reflektálni, megvizsgálva azt a kérdést, hogy az kibertér használatával milyen formában és intenzitással tudunk még jobban jelen lenni a nemzetközi levéltári közösségben. Az Európai Unió által támogatott és kiemelten kezelt társadalmi közösségi felületek használatának rohamos terjedését a levéltáraknak is fel kell használni saját identitásuk, eredményeik, szolgáltatásaik kipublikálására, illetve olyan virtuális közösségfejlesztő szerepet felvállalni, amelyet a nyugati levéltári rendszerek már gyakorolnak.

Részletes program:

10.00 – 10.30 Megnyitó és bevezető előadás

Dr. Kenyeres István Budapest Főváros Levéltára főigazgatójának köszöntője

Dr. Toma Katalin (BFL): *A nemzetközi kapcsolatépítés lehetőségei és korlátai Budapest Főváros Levéltára tapasztalatai alapján*

10.30 – 10.45 Dr. Ólmosi Zoltán (MNL OL): *A Magyar Nemzeti Levéltár szerepe a levéltáros szakma nemzetközi kapcsolataiban*

10.45 – 11.00 Tyekviczka Árpád (MLE): *Az MLE nemzetközi kapcsolatai*

Felkért hozzászólók

11.20 – 11.30 Sipos András: *A Levéltárak Nemzetközi Tanácsa tevékenysége*

11.30 – 11.40 Kujbusné Mecsei Éva (MNL Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltára): *A regionális együttműködés tapasztalatai az MNL Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltára példáján*

11.40 – 11.50 Petrás Éva (ÁBTL): *Az állambiztonsági iratokat őrző levéltárak nemzetközi szervezete és együttműködése az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára tapasztalatainak tükrében*

11.50 -12.00 Seres Attila (MTA BTK TTI): *Magyar-országi levéltári kapcsolatok és a Hungarica-források oroszországi kutatásának főbb problémái*

12.00 – 13.00 Vita, hozzászólások

5. Kinek szolgált és mit a levéltár?

Helyszín: Budapest Főváros Levéltára

Időpont: 2016. április 21.

Programkoordinátor: Dr. Horváth J. András főosztályvezető-helyettes (Budapest Főváros Levéltára)

A „Szolgáltató levéltár” mint fogalom megjelenésével a magyar levéltárügy a társadalom felé kívánta jelezni, hogy az archívumok nem pusztán iratőrző intézmények, hanem aktív részesei az ország életének. A „Szolgáltató levéltár” gondolatisága napjainkban nagy tág körre érhető a levéltári kérdéskörökön belül. Nem pusztán a kutatók és ügyfelek kiszolgálását foglalja magába,

hanem azokat a pluszfeladatokat is, amelyek a korábbi időszakokban nem voltak a levéltári munkafolyamatok között megtalálhatók. A pedagógiai foglalkozások, a látogatócsoportok fogadása, a helyi, lokális közművelődés formálása, a közéletben való szerepvállalás, a közösségi felületek intenzív bevonása és használata mind-mind a levéltári gondolkodásmód átalakítására és frissen tartására irányul. A lehetőségek széles tárháza jelenik meg már most is egy érdeklődő előtt, aki igénybe kívánja venni a levéltárak által nyújtott szolgáltatásokat. Ez az út azonban végtelen és a levéltáraknak folyamatosan keresniük kell az újabb és újabb kapcsolódási pontokat a társadalom irányába.

Részletes program:

10.00 – 10.10 Dr. Kenyeres István Budapest Főváros Levéltára főigazgatójának köszöntője

Főreferátumok

10.10 – 10.30 Török Péter (BFL): *Kutató, ügyfél, ügyfélkutató: közművelő tájékoztatás Budapest Főváros Levéltárában*

10.30 – 10.50 Fülöp Tamás (MNL): *Kutatói szokások – kutatási feltételek. A Magyar Nemzeti Levéltár megyei tagintézményeinek kutató- és ügyfélszolgálati tevékenysége, a szolgáltatások fejlesztésének irányai*

10.50 – 11.10 Erdész Ádám (MNL BML): *A helytörténettől a társadalomtörténet-írásig – Társadalomtörténeti kutatások az MNL Békés Megyei Levéltárában*

Korreferátumok

11.30 – 11.40 Horváth J. András (BFL): *Személyi és családi magániratok gyűjtésének tapasztalatai, lehetőségei*

11.40 – 11.50 Lakatos Andor (Kalocsa): *Az öt éves e-kutatás tapasztalatai Kalocsán*

11.50 – 12.00 Breinich Gábor (BFL): *Szakszerű tájékoztatás, szakmai útbaigazítás*

12.00 – 12.10 Bonhardt Attila (HTL): *Személyes sorsok lenyomata a Hadtörténelmi Levéltár iratanyagában*

12.10 – 13.10 Vita, hozzászólások

6. Az iratértékelés speciális kérdései: a műszaki iratok vizsgálata

Helyszín: Budapest Főváros Levéltára

Időpont: 2016. június 23.

Programkoordinátor: Dr. Rácz Attila főosztályvezető (Budapest Főváros Levéltára)

A tanácsi korszak szakigazgatási iratanyagának levéltárba történő átadása a különféle raktárkapacitások miatt a Magyar Nemzeti Levéltár tagintézményeiben és Budapest Főváros Levéltárában rendkívül sokféle.

A levéltárak általában azt az álláspontot képviselték, hogy a Levéltári Kollégium által – 2005-ben a műszaki iratok selejtezéséhez elkészített – mintajegyzéke alapján megselejtezett műszaki iratokat átveszik. Az átvett iratanyag mennyisége miatt azonban szükségessé vált, hogy az eddigi tapasztalatok alapján újabb iratértékelés történjen.

A levéltári kollégiumi mintajegyzék az 1950–1999 között jellemző irattípusok szerint állapítja meg a selejtezhetőséget, de különbséget tesz az egyes épületek jelentősége (pl. műemléképületek), illetve az ügyiratban található dokumentumok típusa szerint is (pl. amennyiben található tervrajz egy lakóház építéséről, akkor nem selejtezhető, amennyiben nem, akkor 15 év után selejtezhető).

Budapest Főváros Levéltára II. főosztályán 2014-ben felállt munkacsoport felmérései igazolták, hogy az évtizedes műszaki iratátvételi gyakorlat hosszútávon nem tartható, azonban arra nem volt lehetőségük, hogy a megyei, települési, illetve fővárosi és kerületi műszaki iratok tömeges átvizsgálása után az elkészített statisztikák segítségével részletes selejtezési és iratátvételi ajánlást készíthessenek.

Részletes program:

10.00–10.10 Dr. Kenyeres István, Budapest Főváros Levéltára főigazgatójának köszöntője

10.10–10.30 Mátyás Zoltán (BFL, levéltáros): *Koncepció a tanácsi korszakból fennmaradt műszaki iratok gyűjtésére*

10.30–10.50 Nagy Szabolcs (MNL Veszprém Megyei Levéltára, gyűjtőterületi csoportvezető, főlevéltáros): *A műszaki iratokra vonatkozó gyűjtőterületi munka tapasztalatai a MNL Veszprém Megyei Levéltárában*

10.50–11.10 Szikszai Mihály (MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára, főlevéltáros): *Irattár? Tervtár? Levéltár? A gyűjtőterületi munka tapasztalatai a MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárában*

11.10–11.40 Kérdések, vita

Felkért hozzászólók

12.00–12.10 Malák Csaba (Pannon Archív Dokumentumkezelő Kft., ügyvezető): *Műszaki iratok rendezésének gyakorlati kérdései*

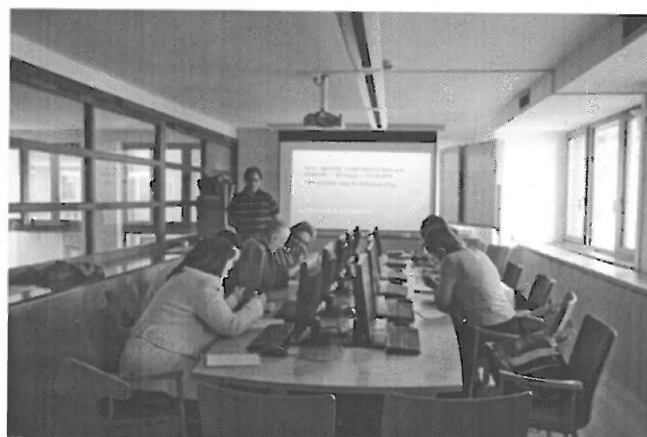
12.10–12.20 Dr. Balázs Gábor (MNL, osztályvezető): *Útban az egységes közlevéltári iratátvételi koncepció felé. A műszaki iratok értékelésével foglalkozó MNL-BFL közös NKA-pályázat tapasztalatai*

12.20–13.00 Kérdések, vita

Az egyes rendezvényekről készült kisfilmet Budapest Főváros Levéltára YouTube csatornáján lehet megtekinteni: <https://www.youtube.com/user/Bparchiv1>

A műhelybeszélgetésekről szóló szakmai beszámoló a következő linkeken érhető el:

<http://bfl.archivportal.hu/statikus/palyazati-beszamolok>

Budapest, 2016. augusztus 29.

Török Péter

Török Péter főosztályvezető

Tájékoztatási és közművelődési főosztály